

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

חמש עשרה נשים

פרק ראשון

יבמות

ד.

ח א מתי פ"ב מהל' יטס
הלכה ד' סג עין נא
טו"ע א"ע עין קסה
ספ"ד ד' וברכ' אלפס פרק ו'
דכחוס דף קא"ז:
ב ב מתי פ"א מהל'
עבודת כוכבים הל' טו
סג לאון נה טו"ע י"ד
עין קטע:
י ג מתי פ"ב מהל' אסור
צ"ה הל' יג:

תוספות ישנים

(א) ועוד י"ל כיון דלאכל
קרא דממעט להו בני
ישראל ולא גינת [שהלל]
ו"ש דלון להקשות
[להדרי] לילת כל שיטו
בלא תלבש יטו בגדלים
וכן א"פכ"ו. משום דלא
צמד זימנא הוה תרווייהו
מד יוה הוון גרמא ומד
אין הוה הוון גרמא ואין
להשוותם לא תרויבם
ולא כשטורס. ולא דמי
להל' דלמירן (ב) כל שיטו
צבל תאלל תמך יטו
קבוס אכול מלה דנדח
זימנא אמתו: ובלאו
[הוין] ומן גרמא: א"א
אוב וידעונו בב"ב
הקשה ה"ר יעקב
מחורלייני"ש אמאי לא
אמרין אוב וידעונו הוה
דבר שהיה צלל ויאל מן
הכלל דמכשפה לדין
דבר המעש בסקילה
וא"כ אי תמה רשאי
להטירו לכלול עד
שיחורנו הכתוב ללול
בפירוש וא"כ אי קאמר
שמלת על הכלל לומר מה
אוב וידעונו בסקילה אף
מכשפה בסקילה. [וי"ל]
דלא דמי לאשם מזרע
דעוקו ממש מן כלל שאר
אשמות להיות כל דמי
קרב על גבי המזבח ואל
למתן צהות שלל אמלא
כלל דין זה בשאר אשמות
אבל כגון מיתה היתה לו
ויאל לדין למוספמ מיתה.
וע"ל דלא אי דבר מדע
כיון דמק אינה מפורשת
אלא אמת לשמעין דלא
תיסק אדעתין לומר דהוא
מקם כמו שאר מיתה
סמם האמורה בתורה אלל
אמת אוב וידעונו לגלוי
דהו"א בסקילה. וי"ל דאין
זה נקרא דבר המדע כיון
שאין קומר הכלל שאינו
רק מוסף מיתה מורה.
וקן פי' הקושר לקמן
גבי אשם מזרע:

הגהות וצינונים

[א] רש"י מ"ז (גליון):
[ב] בבב"ב נוסף בה"ש:
[ג] עולמות ליתא בבב"ב:
[ד] צ"ל ד'מדרש'שניהו
(בארות המים), וכן
הוא בבב"ב מובחא
מ"יתא ד'מדרש'שניהו:
[ה] מהרש"ל (השלם)
ד"ה: [ו] צ"ל שפיעון
(גליון) ובבב"ב ח"ב
דצ"ל רבנן דר' שמעון
בפי' ההכלת סברי
(וכ"ה בב"א מכת"ו)
ובב"א הוא כלפניו בלי
חיבת "סברי": [ז] צ"ל
סמ"ב (גליון):

ליקוטי רש"י

שפיעונו ל' עירוב.
ודמויתו פירשו שוט טווי
וגו' (דברים כב, א).
גדילים תעשה לך אף
מן הכללים לכן ספיקו
הכתוב (יבמות ד, ספ"ד)
[ס]. יב. סמוכים יעד
דעו"ש. דערי מורה

כח"ז [אמר] נאמנים כל פקודיו סמוכים [לעד] סמיכת כל פקודיו עשוים צלמת וישר ולגורן ולא דבר רק (יבמות ד,).
סמוכים. הם פקודיו על סמך עו מחוקקן עשויים ואזהרות והפסדות קבועות עו על זו כסדר ולרבות זהו שאמר שלמה
שוקיו עמודי עש (שיר ה) וכו' [ההלים קיא, ח ותי' רש"י שה"ש ה, טז]. שאין חוספין. אין מגעתיך זה שלל תאמר ל' אי
מעשה צייקן צורכי שמת ולי את צורכי ואמרו חכמים יכולה שחאמר לאחין הייתי יכולה לקבל וכן איני יכולה לקבל ועוד פסקין
התורה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל שלקה כל ימיו: (יבמות כב, טו)

כדמסיק טעמא הואיל ואשתרי ואשתרי וזהו קאמר תיתי אחות אשה
מאשת אח ולא קאמר תיתי מאשת אח כדאמר בכל הני דלקמן תיתי
ממילה תיתי מכבוד אב ואינו מזכיר אחות אשה משום דלמילף בכל
דוכתי קאמי ואומר ר"י דמאשת אח לא מצי למילף צעלמא לילדתי
עשה לא מעשה שיש צו כרת דשאני
אשת אח דמזותו צדק ואי אפשר
צענין אחר לקיים מזות יצום דלצ"ב
צטלה מזות יצום אצל מכלאים
צליית ילפי' ספיר צעלמא דאי לא
מקיימת מזות תכלת צפאשי' מקיימת
צלמר ואפ"ה דמי וכן וגלח את כל
שערו דמזרע (ב) מיקיים צעער דהיתר
דכל שער קרינא ציה כמו כל מללמא
לא מעשו דשצנ' דלא קאי אלא
אמללכות דלא דחו שצנ' א"י כל
שערו ממש ובזמנא פאת ראשו
וזקנו וכן כל הני דמיימו מקיימי
דזכותא אחרימי:

דכתיב

א תלבוש שעטנו וסמך
צ"ה גדילים וכו'. ואפכ"ה
ליכא למימר דצמקוס גדילים לא
תלבש שעטנו כדאמר צמקוס צמקוס
כי יצו לא תחוס דל"כ לשחוק
קרא מנייה וממילא ידעין דלא דמי
עשה דלית לאו דכלאים וגבי יבמה
נמי צמקוס ליכא למידרש כי הכא
דצלאו קרא ה"א דמוקמין אותה ולא
יחלוץ לה על כרחו הקשה ה"ר יעקב
דאורלייני"ש ליתייצב נשים צליית
דלית לן למימר כל שיטו צלא תלבש
שעטנו יטו בגדלים אף ע"ג דלאו
היקס הוא אלא סמוכים דתרי קראי
נייהו מ"מ דרשין הכי צפ"ק דערבין
(דף ג:.) וזהתכלת (מנחות מ). דקאמר
הכל חייבין צליית כהנים לויס
וישראלים ומסיק דכהנים איצטרך
ליה קד"א הואיל ואשתרי גצייירו
כלאים צליית נמי לא תייצב קמ"ל
נהי דאשתרי צעידן עעדה שלא
צעידן עבוד' לא אשתרי דמשמע דאי
אשתרי לגמרי הוה מיפטרי צליית
דהוה דרשין כל שאינו צלא תלבש
שעטנו אינו בגדלים כ"ש שיש לנו
לדרוש לחומרל' ולחייב נשים צליית
וי"ל דהא דנשים פטורות צליית היינו
משום דליף לה (קדושין לה) רצ אחא בר

יעקב דמ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות דהוקשה כל המורה לתפילין והקישא עדיף מסמוכים (ב) ולמ"ד דתפילין לאו מ"ע שהזמן גרמא נייהו
אפשר לדרייה נשים חייבות צליית מסמוכין דצלא"ה נמי לרצנן דר' ישמעאל (ב) צפ' התכלת (מנחות מ). סבר נשים חייבות צליית
דמחייב צליית צילה והוה שלא הזמן גרמא וקשה הא דדייק צפ' התכלת דרצ יהודה סבר דלית מ"ע שלא הזמן גרמא מדרמי תכלת
לפורומא דלינשי צמיה וממאי דלמא אע"ג דסבר דהוה הזמן גרמא מייצב נשים מסמוכין וי"ל דעדיפא מינה משני ליה התם ומיהו
קשה למאן דפטור נשים מצליית ה"ל למיפטרניהו מכלאים וע"כ נשים חייבות כלאים דאמר ספ"ק דצ"ה (דף ז:.) כלאים למאי חזו ושמא
איכא שום ריבוי לענין כלאים (א) : וכו' מפני שפמכו ענין י"ו ב"ו. וא"ת דלמא הכא הוא דלא דריש סמוכים משום ג"ש דדריש ר' יוסף
הגלילי צפ' ד' מיתות (פסחים טו. ו) דמפקא [מסמוכים] דדריש מלא תחיה כל נשמה דצסיף תדע דלטו ר"ע דגמר החס דצסקילה
מאס צממה אס איש לא ימיה מי ימנא דלא סבר כרצנן דדריש סמוכים צבל מקוס אלא איצטרך ע"כ משום ג"ש דמפקא מסמוכים
וי"ל דהכא דייק מלישנא דר' יהודה דקאמר וכי מפני שפמכו משמע דלא דריש סמוכים צעלמא והא דדריש ר' יהודה סמוכים צפ"ב
קידושין (דף ג.) דקתני יכול לא יחלקו צקדשי אצל יחלקו צקדשים קלים ת"ל איש כחמיו וסמך ליה אס על תודה וקאמר החס"ו
סיפרא מני ר' יהודה איכא למימר דהתם וי"ו מוסף על ענין ראשון (ב) דריש דכתיב חזאת תורת וצח השלמים א"י משום דמוכח דמדלא
כמיצ צפרשת ויקרא א"י משום מופנה דאיש כחמיו מיותר דה"ל למיכתב לכל בני אהרן תהיה ותו לא והא דקאמר צממנה מורה דריש
א"ה"ה צעלמא אלא דצממנה מורה קיס ליה דכולהו מוכח או מופנה ולא חש להציא אלא אחד מהם: וסמך צ"ה לא יקח איש את אשת
אביו. ורצנן לא דריש משום דלא יקח מפסיק צן פרשת אונס ללא יגלה: דא"כ כתיב גבי עריות. דלע"ג דאיצטרך למיכתבה הכא
להקישא ללא יצא ממזר דמהכא דרשין ממאי הוה ממזר צן לר"ע צן לרצנן צפרק החולן (לקמן דף מט.). התם נמי סמוכין נייהו ודרשין
מעטס דמוכח או מופנה וא"ת גבי מכשפה נמי לדרוש ר' יהודה דמוכחא מילמא מללא כמיצ כל שוכב עם צממה גבי עריות וי"ל דלא
שיך גבי עריות דאין זנות לצממה (ב) א"י לא חשיב מוכח כיון שהלמד נכתב צמקומו ומיהו לענין מופנה לא איכפת לן ציה מיימיהו:
אם בן כתיב רחמנא צ"ה יקח איש וגו' צ"ה יגלה כנף אביו צ"ה צ"ה. מדנקט לא יגלה צלא וי"ו משמע דאכוליה קרא צעי למה לי וקשה
ללמא מיצעי ליה לשומרת יצם כדרשין ליה רצנן לקמן וא"ת דגרסי ולא יגלה כנף אביו למה לי ומפרש דאצבו קא צעי למה לי דפשיטא ליה
דאצבו קאי אצל לא יגלה מני למימר דרשין ליה לשומרת יצם כמו רצנן. ורצנן פי' דשפיר גרס לא יגלה צלא וי"ו ואכוליה קרא קצעי למה
לי דמשמע ליה להס"ס דלא מוקי ליה צממרת יצם של אצבו כיון דצלאו הכי איכא אסור יצמה לשוק ואסור דודחו ולא מוקמין ליה צלאו
יתירא היכא דאיכא למידרש (ב) צפ' נושאין על האנוסה (לקמן ו.) אמרי' נמי לרצנן לא איצטרך לשומרת יצם אלא לעצור עליה צ"ה לאון:

מכדי

כח"ז [אמר] נאמנים כל פקודיו סמוכים [לעד] סמיכת כל פקודיו עשוים צלמת וישר ולגורן ולא דבר רק (יבמות ד,).
סמוכים. הם פקודיו על סמך עו מחוקקן עשויים ואזהרות והפסדות קבועות עו על זו כסדר ולרבות זהו שאמר שלמה
שוקיו עמודי עש (שיר ה) וכו' [ההלים קיא, ח ותי' רש"י שה"ש ה, טז]. שאין חוספין. אין מגעתיך זה שלל תאמר ל' אי
מעשה צייקן צורכי שמת ולי את צורכי ואמרו חכמים יכולה שחאמר לאחין הייתי יכולה לקבל וכן איני יכולה לקבל ועוד פסקין
התורה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל שלקה כל ימיו: (יבמות כב, טו)

א תלבוש שעטנו. וסמך ליה גדילים תעשה לך ודרשין סמוכין
ושרין כלאים צליית אלמא אחי עשה ודמי לא מעשה: שאין חוספין.
אין (ב) [סותמין] טענותיה לכופה להתייצב לו אלא כופין אותו וחולן.
מוקמין ליסנא דקרא קא נקט דליף לה מלא תחוס: וסמך צ"ה
אלמא דרשין סמוכין וגבי
כלאים צליית נמי דרשין: במשנה
תורה דריש. והאי סמוכים דלאים
צליית צממנה תורה הוא ודרשין:
פמכו ענין י"ו. ענין הפרשה (ב) סמוכה
פרשת מכסף אלא שוכב עם צממה
דגבי דדי כמיצ: מכשפה צ"ה תחיה.
צספר ואלה שמות: מה שוכב עם
בהמה בפקידה. דמיצ צממה
הנרבעת לצממה דמיהס צם וכל
דמיהס צם צסקילה היא דגמרינן
(סנהדרין דף ג.) מלוצ וידעו דמיצ
צוה ירגמו אותם דמיהס צם (ויקרא כ:)
נוציא זה. מכסף: צסקידה. שהיא מיתה
תמורה מוכין: בב"ב מכשפה היו.
שנאמר (ב) לא תחיה: צהקיש א"יהו.
שזו מדה צמורה כל דבר שהיה צלל
ויאל מן הכלל ללמד לא ללמד על
עצמו יאל אלא ללמד על הכלל כולו
יאל: נושא אדם אנוסת אביו. שלא
נאסרה עליו עולמית (ב) אלא אשת אצבו
כדמיצ (ויקרא יב) ערות אשת אצב
ואשת משמע ע"י אישות דקדושין:
אנוסת בנו. לאו כלתו היא דאין כלה
אלא מקודשת וראיה לחופה (א) ה"ג
ורבנן אי הוה סמך צ"ה כדקאמרת
השתא ד"ה סמך צ"ה בשומרת יבם
כו'. לא סמך ליה דמיצ לא יקח
איש את אשת אצבו צממית: דמוכח.
מוכח למדרשניהו (ב) אהלדי סמכיניהו:
כתיב רחמנא. להיא (ב) לא יגלה
כנף אצבו לגבי עריות או לטפוי
לאו גבי אשת אב קאמי:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה שאין
חוספין אין כו'. כ"צ עין
מכות דף כג רש ע"ה
ד"ה אין חוספין אין
מגעתיך זה שלל תאמר אי
אפסי ע"כ ע"ל: (ב) ד"ה
סמכי וכו' דסמורה
פרשת: (ג) ד"ה אנוסת
בנו וכו' לחופה הס"ד
ואח"כ צ"ל ד"ה וסמך
ליה לא יקח איש
וכו' ודרשין סמוכין
דאנוסה משמע
ומפוחה באנוסה
דתייהו אינן בתור'
אישות ומסקנא
דמילתא דרב גידל
כפרק נושאין על
האנוסה הס"ד:
(א) תוס' ד"ה וכו' מפני
שפמכו ענין י"ו וכו'
ה"ה בע"מ א"א
דבמשנה תורה וכו'.
כ"צ צלל הרצנן סי' ל'
דף ט"ז טסוף כתב
דדוק צממנה מורה
דרשין ולא צלל המורה
וטעמא משום דכל המורה
מפי הצורה נאמרה ואין
מוקדש ומאחר אצל משה
סקיד משה מורה פרשה
אמר פרשה לא סקיד אלא
לדרש עכ"ל:

איש את אשת אביו בנתיים (ב) בשומרת יבם הכתוב מדבר (ב) ולעבור עליו
בשני לאון ובמשנה תורה מאי טעמא דדריש איבעית אימא משום
דמוכח ואיבעית אימא משום דמופני איבעית אימא משום דמוכח דאם
בן כתיב רחמנא גבי עריות ואיבעית אימא משום דמופני דאם בן
כתיב רחמנא לא יקח איש את אשת אביו לא יגלה כנף אביו למה לי

יעקב דמ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות דהוקשה כל המורה לתפילין והקישא עדיף מסמוכים (ב) ולמ"ד דתפילין לאו מ"ע שהזמן גרמא נייהו
אפשר לדרייה נשים חייבות צליית מסמוכין דצלא"ה נמי לרצנן דר' ישמעאל (ב) צפ' התכלת (מנחות מ). סבר נשים חייבות צליית
דמחייב צליית צילה והוה שלא הזמן גרמא וקשה הא דדייק צפ' התכלת דרצ יהודה סבר דלית מ"ע שלא הזמן גרמא מדרמי תכלת
לפורומא דלינשי צמיה וממאי דלמא אע"ג דסבר דהוה הזמן גרמא מייצב נשים מסמוכין וי"ל דעדיפא מינה משני ליה התם ומיהו
קשה למאן דפטור נשים מצליית ה"ל למיפטרניהו מכלאים וע"כ נשים חייבות כלאים דאמר ספ"ק דצ"ה (דף ז:.) כלאים למאי חזו ושמא
איכא שום ריבוי לענין כלאים (א) : וכו' מפני שפמכו ענין י"ו ב"ו. וא"ת דלמא הכא הוא דלא דריש סמוכים משום ג"ש דדריש ר' יוסף
הגלילי צפ' ד' מיתות (פסחים טו. ו) דמפקא [מסמוכים] דדריש מלא תחיה כל נשמה דצסיף תדע דלטו ר"ע דגמר החס דצסקילה
מאס צממה אס איש לא ימיה מי ימנא דלא סבר כרצנן דדריש סמוכים צבל מקוס אלא איצטרך ע"כ משום ג"ש דמפקא מסמוכים
וי"ל דהכא דייק מלישנא דר' יהודה דקאמר וכי מפני שפמכו משמע דלא דריש סמוכים צעלמא והא דדריש ר' יהודה סמוכים צפ"ב
קידושין (דף ג.) דקתני יכול לא יחלקו צקדשי אצל יחלקו צקדשים קלים ת"ל איש כחמיו וסמך ליה אס על תודה וקאמר החס"ו
סיפרא מני ר' יהודה איכא למימר דהתם וי"ו מוסף על ענין ראשון (ב) דריש דכתיב חזאת תורת וצח השלמים א"י משום דמוכח דמדלא
כמיצ צפרשת ויקרא א"י משום מופנה דאיש כחמיו מיותר דה"ל למיכתב לכל בני אהרן תהיה ותו לא והא דקאמר צממנה מורה דריש
א"ה"ה צעלמא אלא דצממנה מורה קיס ליה דכולהו מוכח או מופנה ולא חש להציא אלא אחד מהם: וסמך צ"ה לא יקח איש את אשת
אביו. ורצנן לא דריש משום דלא יקח מפסיק צן פרשת אונס ללא יגלה: דא"כ כתיב גבי עריות. דלע"ג דאיצטרך למיכתבה הכא
להקישא ללא יצא ממזר דמהכא דרשין ממאי הוה ממזר צן לר"ע צן לרצנן צפרק החולן (לקמן דף מט.). התם נמי סמוכין נייהו ודרשין
מעטס דמוכח או מופנה וא"ת גבי מכשפה נמי לדרוש ר' יהודה דמוכחא מילמא מללא כמיצ כל שוכב עם צממה גבי עריות וי"ל דלא
שיך גבי עריות דאין זנות לצממה (ב) א"י לא חשיב מוכח כיון שהלמד נכתב צמקומו ומיהו לענין מופנה לא איכפת לן ציה מיימיהו:
אם בן כתיב רחמנא צ"ה יקח איש וגו' צ"ה יגלה כנף אביו צ"ה צ"ה. מדנקט לא יגלה צלא וי"ו משמע דאכוליה קרא צעי למה לי וקשה
ללמא מיצעי ליה לשומרת יצם כדרשין ליה רצנן לקמן וא"ת דגרסי ולא יגלה כנף אביו למה לי ומפרש דאצבו קא צעי למה לי דפשיטא ליה
דאצבו קאי אצל לא יגלה מני למימר דרשין ליה לשומרת יצם כמו רצנן. ורצנן פי' דשפיר גרס לא יגלה צלא וי"ו ואכוליה קרא קצעי למה
לי דמשמע ליה להס"ס דלא מוקי ליה צממרת יצם של אצבו כיון דצלאו הכי איכא אסור יצמה לשוק ואסור דודחו ולא מוקמין ליה צלאו
יתירא היכא דאיכא למידרש (ב) צפ' נושאין על האנוסה (לקמן ו.) אמרי' נמי לרצנן לא איצטרך לשומרת יצם אלא לעצור עליה צ"ה לאון:

איש את אשת אביו בנתיים (ב) בשומרת יבם הכתוב מדבר (ב) ולעבור עליו
בשני לאון ובמשנה תורה מאי טעמא דדריש איבעית אימא משום
דמוכח ואיבעית אימא משום דמופני איבעית אימא משום דמוכח דאם
בן כתיב רחמנא גבי עריות ואיבעית אימא משום דמופני דאם בן
כתיב רחמנא לא יקח איש את אשת אביו לא יגלה כנף אביו למה לי

הגהות אור השלם
(א) לא תלבוש שעטנו
צמך ופשתים יקחו:
גדילים תעשה לך על
ארבע קנפות סמך
אשר תפקה בה:
(יבמות כב, יא):
(ב) סמוכים לעד לעולם
עשויים באמת ישר:
(ההלים קיא, ח)
(ג) לא תחם שור
צמישו: (יבמות כב, יד)
(ד) כי ישבו אחים יחדו
וזמר אחי מרם וכן אין
לו לא תהיה אשת
המת החוצה לאיש זר
יקמה ויא עליה ילקחה
לו לאשה יוקמה:
(יבמות כב, טו)
(ה) מכשפה לא תחיה:
(שמות כב, יז)
(ו) כל שוכב עם בהמה
מות יומת: (שמות כב, יח)
(ז) לא יקח איש את
אשת אביו ולא יגלה
כנף אביו: (יבמות כב, טו)
התורה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל שלקה כל ימיו: (יבמות כב, טו)

אפסי צו [מכות כג.]. ולא תימא מוכח שחן דוקא אלא כל אמלמא שחמן לגבייה דאמר בהמדר (כחצות טו.) מעשה צייקן צורכי שמת ולי את צורכי ואמרו חכמים יכולה שחאמר לאחין הייתי יכולה לקבל וכן איני יכולה לקבל ועוד פסקין
התורה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל שלקה כל ימיו: (יבמות כב, טו)

אפסי צו [מכות כג.]. ולא תימא מוכח שחן דוקא אלא כל אמלמא שחמן לגבייה דאמר בהמדר (כחצות טו.) מעשה צייקן צורכי שמת ולי את צורכי ואמרו חכמים יכולה שחאמר לאחין הייתי יכולה לקבל וכן איני יכולה לקבל ועוד פסקין
התורה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל שלקה כל ימיו: (יבמות כב, טו)

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 18

פרק שלישי

א. עשה דקודם הדיבור שאינו דוחה ל"ת, כי אינו דומיא דכלאים

אולם יש לישדא נרגא בכל זה"א. דהנה בשאגת אריה ס"י ל"ו כתב, שלפי דברי הירושלמי שמוצא בתוס' קידושין דף ל"ח דלכך לא דחי עשה דמנה לא תעשה דחדש משום דהוי עשה שלפני הדיבור, אף לטבל שאינו טביל אלא למעשר"ב גם כן לא צריך קרא, דכיון דלא שייך דחיית עשה ממילא ידעינן דלא יצא משום דהוי מצוה הבאה בעבירה.

ובראיה לי דיש לומר בפשיטות, דהא דמחלק הירושלמי לענין דחיות עשה ללא תעשה צין לפני הדיבור צין לאחר הדיבור, הטעם, משום דהא דעשה דוחה לא תעשה בכל החורה לא שמעינן אלא מכלאים צניצית, על כן מדמינן דומיא דכלאים צניצית דעשה דצניצית נאמרה לאחר הדיבור כמו הלאו דכלאים.

ויעויין בתוספות פסחים דף נ"ט דבחמור נגד הקל לא צעינן צעידנא. ואף שדבריהם ז"ל לענין דחיית עשה לעשה, כזר הוכחתי צמ"א"ג דגם דחיית עשה ללא תעשה אס יש להעשה חומר נגד הלא תעשה דוח(ת)ה הלא

תעשה אף כשאינו צעידנא. והטעם, דהא דלריכיס צעידנא משום דלא ידענא דחיית לא תעשה אלא מכלאים צניצית ועל כן צעינן דומיא דכלאים צניצית, אצל דחיית קל נגד חמור לא צריך לילפותא מכלאים צניצית ומסצרא אחיא ליה דחמור דוחה קל ממנה על כן אין חילוק צין צעידנא ללא צעידנא.

ומעתה יש לומר אף לפי שיטת הירושלמי הג"ל דעשה דקודם הדיבור אינו דוחה לא תעשה, היינו משום דלא דמי לכלאים צניצית, מכל מקום היבא דהעשה דלפני הדיבור יש לה חומר בעצמותה מה שאין צממה צהללא תעשה דוחתה הלא תעשה דלאחר הדיבור אס הוא קל ממנה, דצכהאי גוונא לא צעינן דומיא דכלאים צניצית.

לפי זה יש לומר דעד כאן לא אמר הירושלמי דעשה דמנה כיון דהיתה לפני הדיבור לא דחי לא תעשה, אלא לענין חדש, דהא שיטת הירושלמי קאי למאן דאמר דחדש נוהג בכל מקום וצכל זמן דכל מושבותיכם צכל מקום שאתם יושבים, וליכא שום חומר גצי מצות עשה דמנה נגד הלא תעשה דחדש, על כן צעינן לענין

א מה שנתבאר בפרקים הקודמים דלשיטת הרמב"ם (אף דאיסור חל על איסור בכולל, ואף דלכאורה עשה דוחה ל"ת במצה של איסור דלא ס"ל כתירוץ הירושלמי דעשה של קודם הדיבור אינו דוחה ואדרבה, מכל מקום) אין יוצאים במצה של איסור מטעם מצוה הבאה בעבירה, מכיון ד(אין לומר בזה עדל"ת כי אין העשה באותו דבר ממש שיש בו האיסור ו)לא הוי דומיא דכלאים בצניצית - וקושיית רבינו שמציע כאן נמצאת להלן אות ד'.

ב (ואין בו מיתה).

ג ראה לעיל פרק א'.

רמב"ן שאמר הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים (דברים ד י), אבל בשאר הדברות יקבלו מפי משה ביאורן עם שמועתם קול הדברים, ובשאר המצוות יאמינו במשה בכל.

(ז) זכור את יום השבת לקדשו, אחר שצוה שנאמין בשם המיוחד ית' שהוא הנמצא⁸³ הוא הכורא הוא המבין והיכול, ושנייחד האמונה בכל אלה והכבוד לו לבדו, וצוה שנכבד זכר שמו, צוה שנעשה בזה סימן וזכרון תמיד להודיע שהוא כרא הכל והיא מצוות השבת שהיא זכר למעשה בראשית. ואמר זכור את יום השבת לקדשו, ובמשנה תורה כתוב שמור את יום השבת לקדשו (דברים ה יא), ורבותינו אמרו בזה⁸⁴ זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, ולא הקפידו בלשונות אחרים שנתחלפה להם⁸⁵, והכונה להם ז"ל כי זכור מצות עשה, צוה שנזכור יום השבת לקדשו ולא נשכחהו, ושמור אצלם מצות לא תעשה⁸⁶, שכל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה⁸⁷, יזהיר שנשמור אותו לקדשו שלא נחללהו, ואין ראוי למשה שיחליף דברי השם ממצות עשה למצות לא תעשה, אבל אם החליף בדבור השני וכל תמונה ואמר כל תמונה (דברים ה ז) כחסרון וא"ו, והוסיף אותה בועל שלשים (שם), וכן כל כיוצא בזה בשאר הדברות, אין בכך כלום, כי הכל אחד. והטעם הזה לא יסבול אותו אלא מי שאינו רגיל בתלמוד⁸⁸, ומפורש אמרו⁸⁹ נשים

שהוא רגיל בתלמוד. (ובכ"י ב-ג: לא יתנהו ובר"ד: לא ימכל) 89 ברכות כ ב. 90 ואע"פ שמצות עשה שהזמן גרמא היא. שאני הכא דאמר קרא זכור ושמור. 91 ספר הכהיר, אות קפ"ב. ומאי טעמא זכור ושמור, זכור לזכר ושמור לכלה. 92 כ"ה בזהר בחוקתי (קטו ב). 93 ב"ק לב ב. 94 פסחים קו א. 95 מקור הדברים כפי"ו ר' עזריאל לשיר השירים (כתבי רמב"ן ח"ב עמ' תצו-ז). 96 יבמות ז א. ועי' גליון הש"ס לרעק"א שם ובספר יד מלאכי אות תקטו שהקשו שמהגמ"ט שם מוכח להיפך, שאמרו שם שאף שלא תעשה חמור מעשה מ"מ אתי עשה ודחי לה, אבל עכ"פ מכואר שלי"ת חמור, וכמשך חכמה דברים לדי יכ מכאר דעת הרמב"ן בזה הלשון: אף דלא תעשה חמור זה במי שעושה מרעת עצמו, אם כן העושה מעשה וממרה גדול חטאו ממי שאינו עושה מעשה ואינו מקיים רצון הש"י, אבל מי שעושה מרצון הש"י אם אנו נשקל מה יותר טוב אם לעבור הלא תעשה או לקיים העשה, על זה אמרין שהעושה מעשה מראה אהבה להמצוה, ומי שמונע מעשות לא תעשה הוא בגדר ירא, וגדולה מדת אהבה מהיראה. לכן עדיפא שחדתה העשה ללא תעשה, כיון שמה ששובש כלאים בציצית אין זה מצד המרי רק מצד צווי הש"י ללבוש ציצית, אבל כשעושה נגד רצון הש"י ודאי גדול הממרה ועונשו חמור ממי שמתעצל ואינו עושה מצוה.

ויזכרו את יום השבת, שיזכור בכל יום חשכון ימי השבוע עד שלא ישכח איזה יום השביעי, שהוא חייב לקדשו. ופי' לקדשו, לעשות לו מעלה יתרה על כל הימים. שלא תעשה בו מלאכה, כטעם קדוש השם אותו⁴. ודברי קדמונינו⁵ לזכור על היין, גם הוא נכון בדרך אסמכתא למי שאינו נזיר⁶, והוא במקום שימצא שם, כי איננו עובר על מצוה הדר בארץ אין יין שם. (ח) ששת ימים תעבד, מותר לך לעבד ואיננו מצוה.

4 כמו שה' קידש את יום השבת ושבת בו מכל מלאכה. 5 [פסחים קו א]. 6 [שהרי נזיר אסור לו לשחות אף יין של קידוש. ומכאן שאין חובת היין מן התורה. ראה נזיר ג ב].

83 מחו"ב המציאות. 84 מכלתא חדש פ"ז, שבועות כ ב. 85 אע"פ שיש כמה לשונות שנתחלפו בדברות השניות, לא הקפידו חז"ל בהם אלא בזה, [וראה רמב"ע הארוך לעיל פסוק א]. 86 עיין ברא"ש שהקשה הלא שמור זה השמר דעשה הוא, וכל השמר רעשה עשה הוא, ועור לפי פירושו זה יהיה קדוש היום עשה ולא תעשה, ולא מצאנו זה בשום מקום. ע"ש שמאר"ק בקושיות. ועיין דברי רבינו להלן כג יג. שיש כאן גם ל"ת. ובנמוקי שמואל (פרשת ואחחנן) כתב שודאי לא כיוון הרמב"ן שכשלא יזכיר קדוש היום יאה עובר על שחילל את השבת. והעד, שהרי כתב הרמב"ן "כי זכור מצות עשה, צוה שנזכר יום השבת לקדשו ולא נשכחהו" ולא אמר ולא נחללהו. הרי מכואר כי בהעדר קידוש היום שכחה יש ולא חילול, כי חילול לא יקרא אלא במלאכות של חול דוקא. נמצא שגם הרמב"ן סובר כי מצות הקדוש עשה דוקא הוא. 87 עירובין צו א. 88 ראה תפארת ישראל למהר"ל פרק מג שמפרש שרבינו רמו כאן לדברי רמב"ע (בפסוק א) שמרבה להקשות על דברי חז"ל כמה שאמרו זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, וכתוב לבסוף "ואין הדעת סובלת כל אלה הדברים". על זה עונה רבינו כי רק מי שאינו רגיל בתלמוד לא יסבול באורו הנכון הזה. וככ"י א מצאתי שמעל לתיבת אינו כתב מלת שהוא, לפי זה לשון רבינו יותר נכון: והטעם הוה לא יסבול אותו אלא מי

83 מחו"ב המציאות. 84 מכלתא חדש פ"ז, שבועות כ ב. 85 אע"פ שיש כמה לשונות שנתחלפו בדברות השניות, לא הקפידו חז"ל בהם אלא בזה, [וראה רמב"ע הארוך לעיל פסוק א]. 86 עיין ברא"ש שהקשה הלא שמור זה השמר דעשה הוא, וכל השמר רעשה עשה הוא, ועור לפי פירושו זה יהיה קדוש היום עשה ולא תעשה, ולא מצאנו זה בשום מקום. ע"ש שמאר"ק בקושיות. ועיין דברי רבינו להלן כג יג. שיש כאן גם ל"ת. ובנמוקי שמואל (פרשת ואחחנן) כתב שודאי לא כיוון הרמב"ן שכשלא יזכיר קדוש היום יאה עובר על שחילל את השבת. והעד, שהרי כתב הרמב"ן "כי זכור מצות עשה, צוה שנזכר יום השבת לקדשו ולא נשכחהו" ולא אמר ולא נחללהו. הרי מכואר כי בהעדר קידוש היום שכחה יש ולא חילול, כי חילול לא יקרא אלא במלאכות של חול דוקא. נמצא שגם הרמב"ן סובר כי מצות הקדוש עשה דוקא הוא. 87 עירובין צו א. 88 ראה תפארת ישראל למהר"ל פרק מג שמפרש שרבינו רמו כאן לדברי רמב"ע (בפסוק א) שמרבה להקשות על דברי חז"ל כמה שאמרו זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, וכתוב לבסוף "ואין הדעת סובלת כל אלה הדברים". על זה עונה רבינו כי רק מי שאינו רגיל בתלמוד לא יסבול באורו הנכון הזה. וככ"י א מצאתי שמעל לתיבת אינו כתב מלת שהוא, לפי זה לשון רבינו יותר נכון: והטעם הוה לא יסבול אותו אלא מי

ראב"ע מאיש ועד אשה, כי כן כתוב⁹¹. והגבעונים היו חטבי עצים ושאבי מים בבית הכהן הגדול⁹², והנה השם לא נקה בן שלא שמר שבועת האב⁹³. אף כי הנשבע בעצמו. וכן נשבעו שנים אנשים מרגלים לרחב⁹⁴ והיא כנענית, והחיה בני ישראל⁹⁵ בעבור שבועת שנים, לא ידענו מי הם⁹⁶. ואם כדרך הדרש שהיה אחד מהם כלב⁹⁷, לא יתכן, בעבור שהיה כימים ההם קרוב אל שמונים שנה⁹⁸ (יהושע יד י), והכתוב [אומר]⁹⁹ כי אלה המרגלים היו נערים¹. והנה משה נביא הנביאים בעת התעסק כל ישראל לנצל את מצרים, ועיני כל ישראל עליו, אז התעסק בעצמות יוסף בעבור שהשביע את בני ישראל², וכל זה בעבור חומר השבועה. ודוד אמר נשבע להרע ולא ימיר (תהלים טו ד), גם שלמה בנו הרג את שמעי וכן אמר לו שהשביעו בשם³. והארכתי בדברים, למען ראותי את בני גלותנו במלכות ישמעאל ואדום נשבעים בשם בכל רגע עד שהיה להם לחק, ולא ירגישו שנשבעו. ואם

91 ש"א כב יט. 92 ראה יבמות עב ב וירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ו. 93 יוחנן שלא שמר שבועת שאול, ש"א יד. 94 יהושע ב יז-כ. 95 שם ו כג. 96 לא נתפרש במקרא מי הם. 97 תנחומא שלח א. 98 יהושע ד י. 99 [ע"פ כ"י בחדפסטן]. 1 יהושע ו כג. 2 לעיל יג ב. 3 מ"א ב. 4.

רמב"ן

ועושיין בו דין⁹⁷ כגון מלקות ומיתה, ואין עושיין בו דין כמצות עשה⁹⁸ כלל אלא במורדין כמו לולב וציצית איני עושה, סוכה איני עושה, שסנהדרין היו מכין אותו עד שיקבל עליו לעשות או עד שתצא נפשו⁹⁹. וכתב רש"י זכור, תנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נודמן לו חלק¹ יפה מזמינו לשבת, וזהו ברייתא היא ששנויה במכילתא² כך, רבי אלעזר בן חנניה בן חזקיה בן גריון אומר זכור את יום השבת לקדשו ותהא זוכרו מאחד בשבת שאם נודמן לך חלק יפה תהא מתקנו לשבת. אבל בלשון יחיד היא שנויה, ואינה הלכה, שהרי בגמרא אמרו³, תניא אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד מצא בהמה נאה אומר תהא זו לכבוד שבת, למחר מצא אחרת נאה הימנה מניח השניה ואוכל את הראשונה, אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו כל מעשיו היו לשם שמים, שנאמר ברוך ה' יום יום יעמס לנו (תהלים סח כ). תניא נמי הכי בית שמאי אומרים בחד בשביך לשבתך, וב"ה אומרים ברוך ה' יום יום יעמס לנו. ובמכילתא אחרת⁴ שמאי הזקן אומר זכירה עד שלא תבא, שמירה משתכא, ומעשה⁵ כשמאי הזקן שלא היה זכרון שבת זו מפיו, לקח חפץ טוב אומר זה לשבת כלי חדש אומר זה לשבת. אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שהיה אומר כל מעשיך יהיו לשם שמים, והלכה היא כדברי ב"ה⁶. ועל דרך הפשט אמרו שהיא מצוה שזכור תמיד בכל יום את השבת שלא נשכחה ולא יתחלף לנו בשאר הימים, כי בזכרנו אותו תמיד יזכור מעשה בראשית בכל עת, ונודה בכל עת שיש לעולם בורא, והוא צוה אותנו באות הזה כמו שאמר כי אות היא ביני וביניכם (להלן לא יג), וזה עיקר גדול באמונת האל. וטעם לקדשו, שיהא זכרוננו בו להיות קדוש בעינינו, כמו שאמר וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובר (ישעיה נח יג). והטעם שתהא השביתה בעינינו בעבור שהוא יום קדוש להפנות בו מעסקי המחשבות והבלי הזמנים, ולתת בו עונג לנפשנו בדרכי ה' וללכת אל החכמים ואל הנביאים לשמוע דברי ה', כמו שנאמר מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת (מ"ב ד כג), שהיה דרכם כן, וכך אמרו רז"ל⁷ מכלל דבחדש ושבת בעי למיזיל. וזה טעם שביתת הבהמה שלא. תהא בלבנו מחשבה עליה, ולכך אמרו ז"ל⁸ שהשבת שקולה כנגד כל מצות שבתורה, כמו שאמרו בע"ג⁹. מפני שבה נעיד על כל עיקרי האמונה בחדוש ובהשגחה ובנבואה. ובמכילתא¹⁰, רבי יצחק אומר לא תהא מונה כדרך שהאחרים מונים אלא שתהא מונה לשם שבת. ופירושה שהגויים מוניין בימי השבוע לשם הימים עצמן, יקראו לכל יום שם בפני עצמו, או על שמות המשרתים כנוצרים¹¹, או שמות אחרים שיקראו להם, וישראל מונים כל הימים לשם שבת, אחד בשבת, שני בשבת, כי זו מן המצוה שנצטוונו בו לזכור תמיד בכל יום וזה פשוטו של מקרא, וכך פירש ר"א¹². ואומר אני שזהו מדרשו של שמאי הזקן¹³ שפירש מצות זכור עד שלא תבא, כלומר שלא נשכחהו בשום פנים, אבל הזכירו בכרייתא¹⁴ עוד מדת חסידותו שהיה

הוא מזכירו גם במאכליו ואוכל לכבוד שבת כל ימי חייו, והלל רמב"ן עצמו מודה במדרש של שמאי, אבל היתה בו מדה אחרת במאכלים מפני שכל מעשיו היו לשם שמים, והיה בוטח בה' שיומין לו לשבת מנה יפה מכל הימים. אבל לרבותינו עוד בו מדרש ממלת לקדשו, שנקדשהו בזכרון כענין וקדשתם את שנת החמשים שנה (ויקרא כה י), שהיה טעון קדוש ב"ד לומר ביובל מקודש מקודש¹⁵, אף כאן צוה שזכור את יום השבת בקדשנו אותו. וכך אמרו במכילתא¹⁶, לקדשו, קדשהו בכרכה, מכאן אמרו מקדשין על היין בכניסתו, אין לי אלא ליום, ללילה מנין, ת"ל ושמתם את השבת (להלן לא יד), וזהו קדוש היום והוא מן התורה, אינו אסמכתא. וכך אמרו¹⁷ נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה, וזה על קדוש הלילה, לפי שכל הטעונין קדוש מתקדשים בכניסתן פעם אחת, כגון קדוש החדש, וקדוש היובל, אבל ביום אסמכתא, ואין אומר בו מקודש כלל שדיינו בפעם אחת בכניסתו, וכן על היין אסמכתא ואינו קבע כלל, ובגמרא פסחים¹⁸ אמרו זכור את יום השבת לקדשו, זכרהו על היין בכניסתו, אין לי אלא ביום, בלילה מנין, ת"ל את יום השבת, האי תנא מהדר אליילא ונסב ליה קרא דיממא, ועוד עיקר קדושה בלילה הוא, אלא הכי קאמר זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין בכניסתו אין לי אלא בלילה ביום מנין, ת"ל את יום השבת, וכן הברייתא שבמכילתא נתרץ בה אין לי אלא בלילה שהוא עיקר הקדוש ליום מנין וכי¹⁹, אסמכתא בעלמא, ומשם תלמוד שהמצוה הזאת למדה ממלת לקדשו, אבל זכור את יום השבת מצוה לזכור תמיד בכל יום כמו שפירשנו, אלא שכל מצות הזכירה²⁰ במנין אחד כחשבון רמ"ח מצות שנצטוונו, ודע זה. (ח-ט) ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ענין עבודה היא מלאכה שאינה להנאת הגוף כאוכל גפש וכיוצא בה, כענין שנאמר ובכל עבודה בשדה (לעיל א יד), כי תעבוד את האדמה (בראשית ד יב), ונעבדתם ונזרעתם (יחזקאל לו ט), וכאשר אפרש²¹ עוד בע"ה. ולכך אמר ששת ימים תעבוד את האדמה ועשית כל מלאכתך, אשר היא לצורך גופך ולהנאתך, כענין את אשר תאפו אפו (לעיל טז כג), ובשבת לא תעשה שום מלאכה. אתה ופונך וכתך, הקטנים, הזהירנו בשבת שלא יעשו הבנים הקטנים מלאכה לדעתנו וברצוננו. ועבדך ואמתך, העבדים שملו וטבלו שחייבין בכל דיני השבת כישראל, כמו שאמר במשנה תורה למען ינוח עבדך ואמתך כמון (דברים ה יג), ואלו חייבין ככל המצות כנשים כמו שפורש בדברי רבותינו²², וראוי היה שיזהיר להם בעצמם כי הם עצמם מצווים בשבת, אבל דבר הכתוב עמנו מפני שהעבדים ברשותנו לומר ששבתתם עלינו ואם לא נמנעו אנחנו נענשים עליהם, ועוד בעבור שעם ישראל ידבר אלהים בכל עשרת הדברות. וגרך אשר בשעריך, על דרך הפשט גר"שער לעולם הוא גר תושב שבא לגור בשעריך, עירנו וקבל עליו שבע מצות בני נח, והוא הנקרא גר אוכל נבלות שאמר בו הכתוב לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה (דברים יד כא), ולכן

97 כי כשיעבור על המדה ההיא תחול עליו (רקאנט), פי המדה עצמה שהיא מדת הדין היא תחול עליו ופוגעת בו (באור הלבוש). 98 היוצא ממדת רחמים חרץ ממכת מרדות שהיא מדרבנן. פי שכחם גם כן תורה שבעל פה שהיא דין (שם). 99 כתובות פו א-ב. 1 ברש"י: חפץ. 2 בחדש פי"ז. בשנויים קלים. 3 ביצה טז א. 4 מבילתא דרשב"י לפסוק שלפניו בשנויים קלים. 5 שם: ואמרו עליו על שמאי. 6 עיין ברא"ם שתירץ שלא נחלקו בית הלל עם בית שמאי אלא בענין המאכלות. ולכן אם יהיה הלכה כבית הלל אינו אלא בענין המאכלות, שהם דבריו המצויים תמיד וראוי לומר עליהם ברוך ה' יום יום, אבל הברייתא של המכילתא האחרת שהמחלוקת שבין שמאי הזקן והלל הזקן היא על התפצוץ הנאים והכלים החדשים שאינם מצויים תמיד, ולא מצינו שנחלקו בהם בית שמאי ובית הלל נימא בהו הלכה כשמאי הזקן. ועיין בגור אריה. 7 ר"ה טז ב. 8 ירירי ברכות פ"א ה"ה. 9 ע"י חולין ה א ויראה רש"י להלן כג יב. 10 בחדש פ"א.

רבי חיים הלוי סאלאוויצ'יק אב"ד ור"מ בריסק

בגדרי פטור אונס

[דף ב:]

ישאר הרצון בלי מעשה, ואין לנו על מה לחייבו¹. ודוגמא לדבר מצינו בתחבו לו חבירו בבית הבליעה, דהתם אין חסר במעשה האכילה כלום, והטעם כמוש"כ בתוס' הרא"ש שם דמילתא דפשיטא הוא שאם האכילוהו לאדם דבר איסור חייב כאילו הוא עצמו היה אוכלו הואיל ונהנה, ומבואר דס"ל דאין צריך שהוא עצמו יכניס לתוך פיו, דלענין זה שיהא קרוי מעשה אכילה אין צריך שהוא יכניס המאכל לתוך פיו אלא כל שנהנה מן האכילה כבר חשוב כזה מעשה אכילה, אלא שאם היה באונס איכא פטורא דולנערה לא תעשה דבר, וא"כ אם יצטרף לזה גם רצון שפיר יהא חייב כיון דשוב יהיה מעשה ברצון שחייב עליה. וכן באשה הנבעלת, שפיר מיקרי ביאה אף בלא שום מעשה מצדה. וכדמוכח בב"ק [לב,א] דאמרינן דבביאה איהו קעביד מעשה ומקשינן 'והיא לא והכתיב ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם', ומתריצין 'הנאה לתרווייהו אית להו מעשה איהו קעביד'. ובתוס' ד"ה 'איהו' כ' וז"ל 'ומיהו לענין חטאת ולענין מלקות חייבת דרחמנא אחשביה להנאה מעשה'. הרי דלענין חיוב חשיבא הנאת הגוף כמעשה, וא"כ גם בנבעלה באונס הרי נהנית וחשיב שעשתה מעשה, אלא דכיון דהיה באונס איכא פטורא דולנערה לא תעשה דבר, ולהכי שפיר הכ"נ אם נצטרף רצון דשוב חשיב מעשה ברצון ליכא שום פטורא.

אולם כ"ז הוא בחלבים ועריות שהם דברים התלויים בהנאת הגוף, אבל בדבר התלוי במעשה ממש ודאי דאינו כן, וכגון ברציחה שכ' התוס' ביבמות [נג,ב] דדינא דיהרג ואל יעבור ברוצח הוא רק במאנסין אותו להרוג בידיים, אבל אם רוצים לזורקו על התינוק ויתמעך בזה אדרבה אמרינן איפכא דמאי חזית דדמיה דחבריה סמיק טפי מדמי דידך, כיון דאין הורג בידיים ולא הוי אלא קרקע עולם בעלמא. ונראה דבכה"ג חסר במעשה הרציחה לגמרי דברציחה בעינן שיהיה במעשיו וכוחו, וכשזורקין אותו על התינוק הרי הוא כאבן בעלמא, ולכן אף אם יעשה זה מרצונו לא יתחייב כיון שכלל לא חשיב מעשה ידיה².

וכיון שביארנו דאיכא ב' אופנים של אונס, דבחלבים ועריות אין חסרון במעשה ורק יש פטור מן העונש מפני שחסר ברצון, אבל ברוצח וכל שאר דברים התלויים

בגמ' [ב,ב] איתא 'אמר רבא ולענין גיטין אינו כן אלמא קסבר רבא אין אונס בגיטין מנא ליה וכו', איכא דאמרי אמר רבא וכן לענין גיטין אלמא קסבר רבא יש אונס בגיטין, ע"כ. ומבואר בגמ' דנפק"מ כשאמר הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש ונאנס ולא בא דהדין הוא דלמ"ד יש אונס בגיטין אמרי' שהתנאי לא נתקיים והגט בטל.

והפנ"י הקשה דלכאורה אפי' אי יש אונס בגיטין איך שייך למימר דאינו גט כלל ומותרת להתייבם, דמידי ספיקא מיהא לא נפקא, דשמא אף אם לא אירע האונס נמי לא היה בדעתו לקיים התנאי ולבא בתוך י"ב חודש. ומבואר דס"ל להפנ"י דכל דבר הנעשה לאונסו של אדם שאף בלא האונס נמי היה עושה הדבר מרצונו, כיון שרוצה אין זה נקרא אונס כלל.

ולכאורה כסברא זו משמע בכמה מקומות, כגון הא דאיתא בגמ' לקמן [ג,ב] דמקשינן 'ולדרוש להו דאונס שרי', ומתריצין בגמ' 'דאיכא פרוצות', ופרש"י 'דאי מקלינן להו עבדי ברצון ונאסרות על בעליהן', הרי דאע"פ שבלא"ה נבעלת באונס, מ"מ אם היא ג"כ רוצה חשיב רצון ונאסרת לבעלה, וכן מוכח בגמ' לקמן [נא,ב] דתחילתה באונס וסופה ברצון נאסרת אליבא דאבוה דשמואל, וגם רבא דפליג ומתירה אין זה רק משום דסבר יצר אלכשה ופרש"י דגם זה אונס, אבל אי הוה חשיב רצון לא הוה מהני מה דבלא"ה היה נעשה הדבר גם בלא רצונה. וכן מלקמן [לב,ב] בתחב לו חבירו תרומה לתוך בית הבליעה אי דלא מצי לאהדורה אמאי חייב ופרש"י אמאי חייב מיתה אונס הוא, ובתוס' הקשו דלוקי כגון שמרצונו מניח לו לתחוב דהשתא ודאי חייב מיתה אע"ג דלא מצי לאהדורה, ואי כוונתם שיש רצון עם האונס, מוכח נמי דכל שיש רצון לא חשיב אונס אף דבלא"ה היה תוחב לו.

ונראה שיש לחלק, דיש אופנים של אונס שאין חסר אלא הרצון והמזיד אבל במעשה החיוב מצד עצמו לא חסר כלום ופטור רק מקרא דולנערה לא תעשה דבר דעל מעשה באונס אין מחייבים אותו, ולהכי כל שיהיה גם רצון שוב יהיה מעשה ברצון ולא יהיה בו פטורא, ויש אופנים שע"י האונס נתחסר המעשה עצמו, ולהכי אפי' יהא ברצון

¹ דולנערה לא תעשה דבר.

² עיין חידושי רבנו חיים על הרמב"ם בהלכות יסודי התורה.

¹ עיין חידושי הגר"ח (סטנסיל) סימן רכ"ח דגבי נזיקין בשעשה מעשה נזק באונס הוכיח דחשיב שעשה המעשה רק רחמנא פטריה מקרא

גט מתפרשים דבריו שמעצמו לא יבא, כלומר שהיה אפשר לו לבא ומעצמו נמנע ולא בא והגדרתו הוא שצריך מעשה של אם לא באתי, וכיון שכן אם אירע אונס שלא יכל לבא נמצא שחסר במעשה של לא באתי, ומשום שפיר מתורצת קושיית הפנ"י דבמקום דהחסרון הוא בעצם המעשה נתבאר לנו דאז אפי"ו אם ירצה עדיין לא יחשב מעשה שלו ולכן עדיין הוא נקרא אנוס.

במעשה חסר גם את עצם המעשה. נראה פשוט לדמות קיום התנאי ע"י אונס לרוצח, דשפיר יש לומר דתנאי המתקיים באונס אין זה רק מפטורא דקרא ד'ולנערה לא תעשה דבר', אלא שחסר בעצם המעשה, וביאור הדברים הוא דהנה זה פשוט דבתנאי של אם באתי יהא גט והביאווהו באונס הרי פשוט שאין זו ביאה דבעינן מעשה ביאה וליכא, ונראה דגם בתנאי של אם לא באתי יהא

בדין פתח פתוח ונגדרי ספק טומאה ברה"י

[דף ט.]

מותרת וברצון אסור אם הרצון הוא חלק בעיקר שם טומאה דסוטה, דרק ביאת רצון הוא טומאה אבל ביאת אונס לא היא טומאה בכלל ולהכי רק זנות ברצון אסורה, או דנימא דעיקר השם זנות וטומאה הוא המעשה ביאה בלבד, אלא דאיכא תנאי באיסור בעל באשת ישראל דרק ע"י ביאה ברצון נאסרת אבל הזנות וטומאה הוא במעשה ביאה לחוד. ויש להביא ראי' מהא דאיתא ביבמות [נו,ב] דקתני התם אשת ישראל שנאנסה מותרת לו ואע"פ דאיכא מעשה זנות, מ"מ לא סגי לאוסרה לבעלה דבעינן עוד הכשר גדול מזה דהיינו שהמעשה יהא ברצון, וא"כ גם זה הספק אם באונס אם ברצון הוא כעין ספק אם מוכשרת לקבל טומאה, והיינו אם היה המעשה באונס אינה יכולה לקבל טומאה ולהאסר לבעלה, ולכן הוא ספק התלוי בידה, והיכי דהוי הספק בידה לא הוא ספק טומאה אלא ספק איסור והיכי דהוי ספק ספיקא פסקינן לקולא, ולהכי פריך הגמ' הא הוי ספק ספיקא וכו'.

ובמה שפירשנו דהביאה היא עצם הטומאה האוסרת והדין רצון דבעי הוי רק תנאי, יתבארו היטב דברי התוס'

[ט,א] ד"ה 'ומי' דהקשו לפי מה דס"ד דהאומר פ"פ מצאתי אינו נאמן לאוסרה עליו, תקשי לנו מתניתין דקידושין [סה,א] דקתני האומר קידשתך אסור בקרובותיה וכו'. ותירצו דהמקשה קסבר דהביאה בלא עדים לא פסלה דאין דבר שבעררה פחות משנים וכו'. ודברי התוס' אינם מובנים כל עיקר דאם כן היכי נאסרת בקינוי וסתירה הלא ליכא שם עדים על המעשה עצמו ואין נאסרת. והנראה³ דעל זה היה אפשר לומר דבפרשת סוטה נתחדש דעצם הקינוי וסתירה הוי טומאה מצד עצמה ולא רק ספק של הביאת זנות, ברם עדיין קשה מסקנת התוס' דמסיק וז"ל 'אבל מהא דאמרינן דאמר ר"א דנאמן בלא עדים פריך שפיר, ומשמע דאילו היו עדים על הפ"פ אתי שפיר דנאמן לאוסרה עליו, וקשה הלא לא הוי שם עדים שראו המעשה עצמו וצ"ע.

והנראה בזה דהנה הרמ"א בס' מ"ב סע' ד' הביא בשם תשו' הרשב"א סי' תש"פ וז"ל 'וצריכים לראות הנתניה ממש לידה או לרשותה, אבל אם לא ראו הנתניה

איתא בגמ' בכתובות [ט,א] אמר ר"א האומר פתח פתוח מצאתי נאמן, ואמאי הא הוי ספק ספקא ספק תחתיו ספק אינו תחתיו, ואת"ל תחתיו שמא באונס וכו'. ובשיטה מקובצת שם הק' דהא ספק טומאה ברשות היחיד הוא וס"ס טמא כמו סוטה. ותירצו דהא דאמרינן ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא, היינו דוקא בספק אם נגע אם לא נגע, אבל היכא דמספקינן אם בכלל הי' טומאה או לאו, כה"ג לא אמרינן ספק טומאה ברה"י טמא ע"ש. ולכאורה יש לתמוה על דבריהם דהנה מצינו כה"ג בנוגע בספק מת ספק לא מת, ושם ג"כ הוי הדין דספק טומאה ברה"י וטמא, ועיין שם בשיטה דהעירו על זה, ותירץ שם דספק טומאה ברה"י דספיקו טמא היינו דוקא היכי דמוחזק טומאה ברה"י, אבל היכא דלא מוחזק ברה"י לא והכא לא הוי הבועל מוחזק, ובאמת לא סגי בכך דהרי הרמב"ם כתב בהל' סוטה פ"א דאפילו חמישה בועלים נסתרו באשה אחת ולא שהו אלא כדי ביאה אחת אסורה על כולם משום דהוי ספק טומאה ברה"י וספיקו טמא, אלא ודאי דגם בכה"ג אמרינן ספיקו טמא.

והנראה בזה דהא דאמרינן ספק טומאה ברה"י ספיקו טמא היינו כגון דהוי ספק אם היה שרץ או לא, דהוי ספק נגע דהיינו אם היה שרץ או לא, דחשיב כה"ג ספק נגע דהיינו אם נטמא מחמת הטומאה שהיה ברה"י, אבל היכי דהספק אם הדבר יכול לקבל טומאה בכלל, כגון ספק אם הי' כלי בשעת נגיעה או לא, דהוי ספק אם הדבר מוכשר לקבל טומאה, בזה לא אמרינן ספק טומאה ברה"י הוי ספק כוראי אלא דינו ככל ספק איסור, והשתא אתי שפיר מה דאמרינן בגמרא דידן דאיכא ספק ספיקא ואין להקשות הא ספק סוטה אמרינן דספק כוראי וכל ספיקות שאתה יכול להרבות אמרינן ספק טומאה ברה"י ספקו טמא, דהכא איכא ספק תחתיו ספק אינו תחתיו, ונמצא דמספקינן דילמא לאו תחתיו נבעלה ואינה מוכשרת לקבל טומאה, ובהך ספיקא ליכא להך דינא דספק טומאה ברה"י כנ"ל³.

והנה בהך ספיקא אחריתא דספק באונס ספק ברצון, יש לחקור כהא דאמרינן דאשת ישראל שזינתה באונס

³ קינוי וסתירה ע"ש. ⁴ עיין שם בחידושי רבינו חיים הלוי שהאריך ביסוד זה.

³ עי' ח"י רבינו חיים הלוי פ"ו מיבוס הי"ט שתי' קו' השטמ"ק באופן אחר, והוא דגוה"כ הוא דההלכה דספק סוטה לא נאמרה אלא ע"י

בשיתא מצינא אמר ליה אמאי אמר ליה דחיקא ליה מילתא טובא דבריה עייליה לגן עדן אמר ליה פשוט גלימך ספא שקול מהני טרטי ספא שקל כי הוה קא נפיקין אויל שמע דקאמרי מאן קדים ואכיל עלמא כרבה בר אבוה נפיץ שדינהו: נמצאת למד מכל אלה ששכר מצות בהאי עלמא ליכא: וכן יש בידינו שכל תרי"ג מצות יש דוגמתן בעשר ספירות וכל מצות עשה שיעשה האדם בעולם הזה הוא מחזיק לענין הרומז אליו ונעשה עליו מליץ טוב ואוי לנפש הנוסע לאותו העולם ולא יהיה בידו מצות מעשיות כי לא יהיה לו מקום להאחו במרכבה העליונה ומייגן עליו בעולם הזה מן הפורעניות ובעולם הבא מעונש הלאוין הנה המבטל מצות עשה ענשו עצום והראיה מהא דגרסינן בפר' עושין פסין ובשילהי חגיגה פושעי ישראל אין אור של גהינם שולט בהם קל וחומר ממזבח הזהב ומה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב היה באש הרבה כמה שנים ואין האור שולט בו פושעי ישראל שמלאים מצות כרמון ע"א כמה וכמה (פירש אל תטעה שאינו שולט בו כלל ועקר שאם כן אתה נותן יד לפושעים שעל דבר זה ישענו אך פי' כי כמו שישולט האור במזבח הזהב בשרפו ולא יתכהו ויאבדהו כן בנפשות החטאים ישולט האש לנקותם ולא לכלותם ולאבדם ח"ו בזכות המצות מעשיות שעשו עם היותם פושעין ע"ד ופושעים יכשלו במ שאוכלים הפסח לשם אכילה גסה שכיון שיש כח לעשות לשמה ולא עשו לא נסתפק עד שקראם פושעים ולא מעוותים כי טוב מהם מי שלא אכלו כל עיקר כי זה יודע מצותו ומורד ואוכל לשם אכילה גסה פושע הוא ודלא כר"ל דקאמר מצוה קעביד כמבואר למעלה בחלק הג' לי יג"ר (שהדו"ת) הנך רואה שמצות מעשיות מגינה מדינה של גיהנם ואחרי ההקדמות האלה נבוא להתיר הספק הגדול אשר נסתפקנו למה לא נתפרשו עונשי מבטלי מצות עשה וזה דע כי אין כל עונשי גיהנם כדאי אצל השכר המזומן על מ"ע לעולם הבא כי טוב לו לאדם לקבל כל עונשי גיהנם ובלבד שלא יפסיד שכרו לעולם הבא והראיה העצומה שאם לא היה עון בטול מצוה עשה חמור [יבן] מן דין עונש לא תעשה

למה

ודע זה סוד נעלם מרוב אנשי זמנינו בידוע כי תרי"ג מצות הם רמ"ח עשה ושס"ה לא תעשה וכל מצות לא תעשה עונשם מפורש מהם בכרת מהם מיתה בידי שמים מהם בארבע מיתות ב"ד וכן שאר העונשים אמנם מצות עשה עונשם לא נתפרש בתורה וזה הדבר נפלא אדון אחד למה יענש על לא תעשה ולא יעניש על עשה והלא יענש על עשה והלא עבר על גזרתו וצויו בזה כמו בזה ולא די בזה אלא שאמרו יבא עשה וידחה את לא תעשה ולביאור אלה נאריך כי עת לקצר ועת להאריך: אמר המחבר לבאר סוד הזה א"א מבלי שנקדים הקדמות אשר עליהם תבנה ותכונן יישוב הקושיא הלזו וזה כבר נתבאר בכמה מקומות מן הגמרא ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא כדגרסינן בחולין ובפ' א' דקדושין תניא רבי יעקב אומר אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה ומתן שכרה בצדה שאין תחית המתים תלוי בה בכבוד אב ואם כתיב למען יאריכון ימך ולמען יטב לך ובשלוח הקן כתיב למען ייטב לך והארכת ימים ואמרינן התם למען ייטב לך לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימך לעולם שכלו ארוך ותו גרסינן בפ' קמא דע"ז אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב אשר אנכי מצוך היום לעשותם היום לעשותם ולמחר לקבל שכרן ותו גרסינן בפ' כסוי הדם בכל יום ויום בת קול*) יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת כל העולם כלו ניזון בזכות הנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת ותו גרסינן בפרק קמא דתעניות אל אמונה ואין עול כשם שהקב"ה משלם שכר לצדיקים על מצות שעושים בעולם הזה לעולם הבא כך משלם שכר לרשעים על מצוה קלה שעושים בעולם הזה ואין עול כשם שהקב"ה נפרע מן הרשעים על עבירה שעושים בעולם הזה לעולם הבא כך נפרע מן הצדיקים על עבירה שעושים בעולם הזה בעה"ז כדי לזכותם לעולם הבא.

תו גרסינן בפרק המקבל אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו דקאי בבית הקברות של גוים וכו' עד ולא כהו הוא מאי טעמא קאי בבית הקברות אמר ליה ולא מתני סדר טהרות דתני רבי שמעון בן יוחאי קברי גוים אין מטמאין וכו' אמר ליה בארבעה לא מצינא

באר יהודה

ומראין לו שכר של מ"ע אחת, כי גדול העונג והמחיקות של מ"ע יהי' טוב בעיניו כל כך הרבה יותר מצער של העונש של כל ל"ת, ולכן אין כתיב עונש במ"ע כי די לו העונש שמפסיד שכר אותה מצוה ולכן מ"ע חמורה מאד עד שדוחה ל"ת עכ"ד ז"ל, ועי' רמב"ן פ' יתרו בפסוק זכור את יום השבת, הביאו התוס' יותכ"פ יומא דף פ"ג ד"ה טבל ושביעית, וכו"ל איברא דסוגיין דעלמא דס"ל דעשה קיל מל"ת, והוכחה לזה מפ' התכלת ענשיתן אעשה בעידן רותחא ענשינן, גם אמרינן עבר אדם על עשה ושב אין זו משם עד שמוחלין לו, עבר על ל"ת ושב תשובה תולה

[יבן] בא"ד כי טוב לו לאדם לקבל כל עונשי גיהנם ובלבד שלא יפסיד שכרו לעוה"ב והראי' שאם לא הי' עון ביטול עשה חמור, וכי בערבי נחל פ' בהעלותך ד"ה ועתה נבא אל פסוקי משלי וכו' הביא דברי רבינו אלו בהסבר נאה וז"ל במה שחקרו המפוי' ז"ל עי' חרדים, מדוע עשה דל"ת הלא ל"ת יש בה מלקות ועשה אין בה עונש א"כ ל"ת חמור, ות' דמה שעשה אין בה עונש הוא לטעם זה כי אלו יאמרו לאדם בעוה"ב בחר לך א' משתיים או שתקבל עונש המגיע לכל שס"ה ל"ת בכלל ואח"כ תקבל שכר מ"ע אחת, או שלא תקבל לא העונש ולא השכר,

(*) בגמרא שלנו איתא בה"ל: יוצאת ואומרת כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וכו' ע"ש: המג"ו.

אמר המחבר לא אחריש בדי מצות עשה ואין ערכה. גרסינן בכתובות פרק הכותב אמר רב כהנא לרב פפא לדידך דאמרת פריעת בעל חוב מצוה אי אמר לא ניחא לי למעבד מצוה מאי אמר ליה תניתר בד"א במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון שאומרים לו טול לולב ואינו נוטל עשה סוכה ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו והני מילי במצות עשה שאין מתן שכרה בצדה אבל אם מתן שכרה בצדה אין מכין אותו כדגרסינן פ' כל הבשר תניא כל מצות עשה שמתן שכרה בצדה אין ב"ד שלמטה מוזהרין עליה. הנה לך עונשה מבואר עונש חמור בלי חמלה. וראוי שתדע כי המצות הן קשר אחד אי אפשר להיות האחת בלתי האחרת כבגד הנארג שכל חוט וחוט דבק בחבירו ועוזר בקיומו וכבר קדם לך הדבור כי המצות רומזים להקף וכל הנמצאות כלם מן ההקף נשתלשלו ולכן הנמצאות כלן קשורים זה בזה ועוזרי זה בזה ואי אפשר להיות האחד בלי חבירו. וכן יש בנמצאות בכל הארבע המרכבות דומם צומח חי מדבר סגולות נפלאות כאשר נודע זה לבעלי המחקר המנסים טבעי הנמצאות. ויש ל"א סגולה מיוחדת שהיא מאירה ומאחר שכאלה הנמצאות השפלות נמצאו שנויים כאלה וסגולות כ"ש וקל וחומר למצוה התורה

למה אתי עשה ודחי את לית וכי דבר שאין עונש בביטול עשיותו יהיה חמור לדחות דבר שיש בו עונש בעשייתו אלא ע"כ אין הדבר כן ועוד ראייה באבות תנן תורה ומעשים טובים כתריס בפני הפורעניות גלה לנו הסוד כי הם מגן לכל עונשי לא תעשה. ועוד ראייה שפרקליט אחד של מצות עשה דוחה כמה קטרוגים של לא תעשה שנאמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף ובכלל דע כי לא יכול הפה להוציא עונש מבטל מצות עשה לכן לא נכתב ענשו והוא דומיא דעולם הבא עין לא ראתה וגו' ודע זה. עוד נביא לך ראייה אחת ומאמר א' המורה ממנו גודל מעלת השכר ובטול מצות עשה וזה שהפושע בגופו לבטל מצות עשה ענשו חמור יותר מן העוברין על לא תעשה שאם עבר אדם על לא תעשה וכששקלו זכויותיו ועונותיו והם שוים אלו כנגד אלו על זה אמר רב חסד מטה כלפי חסד אבל אם בכלל מחצה עונותיו עון בטול עשה והוא מכלל פושעי ישראל בגופן כגון קרקפתא דלא מנח תפילין מעולם אפי' שזכויותיו ועונותיו שקולים זה כנגד זה אין בזה רב חסד מטה כלפי חסד ואי אפשר לו שלא ירד לגיהנם כדאיתא בפ"ק דר"ה ראה והפליא על כח מצות עשה ומעלתה שהפסידה ממנו מדת רב חסד.

באר יהודה

רמב"ן הג"ל דעשה חמור עיי"ש ולחתם סופר הג"ל לכו"ע אין עשה חמור מלית וצ"ע. וצ"ע כלי יקר פ' ואתחנן בפסוק רק השמר לך ושמור נפשך מאד. כ' ב' שמירות אלו הם על מ"ע ולית אשר על ידם ישמור כל האיברים והגידין אשר הבית האנושי נכון עליהם כי כבר אחז"ל כי רמ"ח מ"ע כנגד רמ"ח אברים ושס"ה לית כנגד שס"ה גידין שבאדם ואמרו עוד כל ימי רשע הוא מתחולל היינו מת חלל, כי בכל עבירה הוא פגם א' מאיבריו או א' מגידיו, ונ"ל לחלק בין לשון חלל ללשון מת באותו חילוק שיש בין מ"ע לל"ת, כי מת מעצמו משמע, וחלל היינו שנהרג בידיים, והעובר על מ"ע עובר בשוא"ת ה"ה פוגם אבר אחד ונעשה מת מאליה, והעובר על ל"ת בקו"ע הוי כאלו הורג בידיים איזה גיד מגידיו ועושהו חלל, וחילול מן האדם הוא והדם הוא הנפש, וביטולו אפי' מגיד אחד מסוכן יותר ממות אבר אחד, כי ע"כ החמירה התורה בעונש העובר על ל"ת מבעשה כי פגימת הגידין מסוכן מפגימת אבר, וע"ז אמר רק השמר לך זו שמירת אבריו כי הם עצמותו של אדם ושמירתם תלוי' בשמירת מ"ע, ושמור נפשך מאד זו שמירת הגידין כי הדם הוא הנפש וצריך שמירה גדולה לכך נאמר מאד לשמירה זו ע"י מצות ל"ת עכ"ל קדשו, והנה דבריו הם לענין הפגם ביושב ואינו מקיים עשה, ובעובר על ל"ת, משא"כ לענין קיום מ"ע כ' האוה"ח פ' עקב בפסוק כל המצוה אשר אנכי מצוך היום שכל התורה ומצותי' לאחת יחשבו, א"כ בקיום מ"ע אחת משפיע חיות לכל אבריו וגידיו א"כ כשעובר על ל"ת ע"י שמקיים העשה לא שייך לומר דהוי כהורג בידיים הא אדרבה הוא מקיים כעת מ"ע ומחיי' אחד מאיבריו וממילא מתפשט החיות בכל גופו בהחיותו אחד מאבריו ע"י המ"ע שמקיים בעבירת הל"ת, וכמש"ב החת"ס הג"ל לפי דרכו כן יתפרש ממש עפ"י דברי הכלי יקר דלא שייך טעם חומרת הל"ת כשמקיים מ"ע בעבירת הלאו דאדרבה משפיע חיות דקדושה בגופו בקיום העשה כנ"ל.

תולה ויוהכ"פ מכפר וכו' עיי"ב (ע"י פמ"א ח"א סי' כ"ו באיזה אופן עשה חמורה) ורבינו חת"סו ז"ל בשו"ת הנדפסות אצל חידושי לכתובות מהדו"ב תשו' שני' כ' דמה שהבין התוס' יוהכ"פ דלרמב"ן משום חומרת העשה לא ניתן זדונה לכפרה, אין זה כוונת רמב"ן, רק דעשה הוא אהבת אהובים הממונע מעשותה אינו אלא שאינו מראה אהבה אבל מ"מ אינו מורד ג"כ, משא"כ מי שעבר על לאו שהוא מחק היראה הרי מרד ורע המעשה, ובלי ספק דל"ת חמור, אמנם מזה הטעם עצמו אתי עשה ודחי ל"ת דכיון דעבירת הל"ת לא בא למרוד בהקב"ה רק לעשות רצונו בקיום העשה, הרי לא מרד בהקב"ה ואודא ל"י חומרא דל"ת, ואדרבה הראות אהבה בקיום העשה הוא עבודה רצו' יותר ממניעת המרד בשוא"ת וז"פ למעיין שם, והיינו טעמא נמי דהר"ן פ' לולב הגזול דלקיים מ"ע לא יפור יותר משליש, ולעבור על ל"ת צריך לפזר כל ממונו שלא יבא לידי כך דלהראות אהבתו סגי בשליש ממונו ויותר לא חפץ הקב"ה כדי שיקיים מ"ע אחרים, משא"כ למרות עיני כבודו, והכלל ל"ת קודם בקרא סור מרע תחילה ועשה טוב אחר הסור מרע עכ"ל קדשו ז"ע.

ועפ"ז נדחה ג"כ הראי' שהביא בחכמת שלמה שסביב השו"ע או"ח סי' תרי"ח לרמב"ן מהתיקונים בהקדמה דמוכח דעשה חמור מל"ת עיי"ב דאינו מצד חומר העשה, רק דהראות אהבה בקיום עשה הוא עבודה רצו' יותר ממניעת המרד משו"ה שפיר מעלין בקודש כיון שהוא עבודה יותר רצו' אבל לא מטעם שעשה ענשה חמור מל"ת וכנ"ל, וע"י בזה במשנת חכמים בראש הקדמת הספר האריך ג"כ לדון בזה אי עשה חמור מל"ת עיי"ש.

[ויש בזה נפק"מ למש"כ בדעת תורה על ה' שחיטה סי' ב' ס"ק כ"ה לענין מומר בעשה שהוא מתלוקת בין הראשונים ואחרים, וקשה הא קי"ל חשוד על קל אינו חשוד על חמור וביבמות דף ו' איתא אטו לאו לית חמור מעשה, והביא דברי

וכנה לטובו: והבאת שלום טי. שנאמר נקט שלום ודפסו. ויליף רדיפה ומתיים: ותית וכו'. שנאמר כי הוא סייך ואורך ימים בעולם הזה ובעולם הבא: כנגד בלם. שנאמר כל סמליך לא ישור זה. וכתיב כל מפלים לא ישור זה. סמליך אלו אנבים עוונות ומרגליות מפלים אלו כל המלות שנאמרו:

ב אין פוחתין לפי גודל השרדה. פירשם הם השדה המוכר ששים אמה. מיתם אמה האפסונה לפאה. אפילו אם כל השדה עשמה מעט תנוחה ואמה האפסונה עשה הרבה ממחירין עליו שיתן אמה האפסונה אי מששים והיינו לפי גודל השדה: ולפי רוב הענינים. כשמתלק בעלמו אם יש עניים הרבה ואין מספיק להם אי מששים לריך להוסיף על שיגיע לכל אי זמון שתי פעולות כשיעור המפורש במקום פי משנה ה': ולפי רוב הענינה. פירשם הם כל השדה עשמה הרבה והאמה האפסונה עשמה מעט ואין צלחה אי מששים. מיתם יוחר ממאם להפלים אחד מששים:

ג נותנים פאה בין טי. ובלבד שיתן בסוף בשיעור. פירשם כשיעור מתנוחה הנשאלת ושניהם פאה ופטורים ממעשיות: אם שייך קלה אחד כומך לו. הפאה הראשונה מלאוריינתה יולא אפי' בקלה אחד. והחורה הקפידה דכתיב פאה טדך וחכונ' לא קפדו על פאה שלהם שהיא אחד מששים שיהיה צפחת שדה אבל אם לא שייך לא ילא מן החורה משום פאה ומדרכנן נמי לא ילא אלא נותן משום הפקר ואף לעשירים ולריך ליתן פאה אחרת בתלוש כשיעור כל השדה:

וכנה לטובו: והבאת שלום טי. שנאמר נקט שלום ודפסו. ויליף רדיפה ומתיים: ותית וכו'. שנאמר כי הוא סייך ואורך ימים בעולם הזה ובעולם הבא: כנגד בלם. שנאמר כל סמליך לא ישור זה. וכתיב כל מפלים לא ישור זה. סמליך אלו אנבים עוונות ומרגליות מפלים אלו כל המלות שנאמרו:

ב אין פוחתין לפי גודל השרדה. פירשם הם השדה המוכר ששים אמה. מיתם אמה האפסונה לפאה. אפילו אם כל השדה עשמה מעט תנוחה ואמה האפסונה עשה הרבה ממחירין עליו שיתן אמה האפסונה אי מששים והיינו לפי גודל השדה: ולפי רוב הענינים. כשמתלק בעלמו אם יש עניים הרבה ואין מספיק להם אי מששים לריך להוסיף על שיגיע לכל אי זמון שתי פעולות כשיעור המפורש במקום פי משנה ה': ולפי רוב הענינה. פירשם הם כל השדה עשמה הרבה והאמה האפסונה עשמה מעט ואין צלחה אי מששים. מיתם יוחר ממאם להפלים אחד מששים:

ג נותנים פאה בין טי. ובלבד שיתן בסוף בשיעור. פירשם כשיעור מתנוחה הנשאלת ושניהם פאה ופטורים ממעשיות: אם שייך קלה אחד כומך לו. הפאה הראשונה מלאוריינתה יולא אפי' בקלה אחד. והחורה הקפידה דכתיב פאה טדך וחכונ' לא קפדו על פאה שלהם שהיא אחד מששים שיהיה צפחת שדה אבל אם לא שייך לא ילא מן החורה משום פאה ומדרכנן נמי לא ילא אלא נותן משום הפקר ואף לעשירים ולריך ליתן פאה אחרת בתלוש כשיעור כל השדה:

ד כלל

מדף לדקא וכו'. הקציה ממילא לו ציא מהוגנים. ולכאורה מניל הא אבל לפי מיש ניחא דק' לגמי' על הפסוק דכתיב ימלא סיים לדקא וכבוד. מייח בייט עובי' ולדקא וכבוד היינו עובי'. וקשה קושיא הניל מיש צעובי' סיים אחד. וצעובי' לדקא וכבוד לך דרשו דהקציה ממילא לו ציא מהוגנים. חיה לדקא היינו שולם הזה היסור טוב משמת דבעולם הזה ישיג כמה וכמה עולמות צעובי' והיינו שהקדוש ברוך הוא ממילא לו ציא מהוגנים וישיג עזר מה שיתן להם לדקא עולם הבא:

מדף לדקא וכו'. הקציה ממילא לו ציא מהוגנים. ולכאורה מניל הא אבל לפי מיש ניחא דק' לגמי' על הפסוק דכתיב ימלא סיים לדקא וכבוד. מייח בייט עובי' ולדקא וכבוד היינו עובי'. וקשה קושיא הניל מיש צעובי' סיים אחד. וצעובי' לדקא וכבוד לך דרשו דהקציה ממילא לו ציא מהוגנים. חיה לדקא היינו שולם הזה היסור טוב משמת דבעולם הזה ישיג כמה וכמה עולמות צעובי' והיינו שהקדוש ברוך הוא ממילא לו ציא מהוגנים וישיג עזר מה שיתן להם לדקא עולם הבא:

הבאת שלום. דכתיב נקט שלום ודפסו. וגמירין רדיפה רדיפה מתיים. ותית דכתיב כי הוא סייך ואורך ימים. סייך צעובי'. ואורך ימים צעובי'. ופירך צגמרא למה לא שטיב שלוח הקן דכתיב צי נמי למען ייטב לך והארכת ימים. ומשני דכתיב אונרו לנדיק כי טוב כו'. וכי יש לדיק שאינו טוב. אלא טוב לשמים ולצדיות. וזו לדיק שאינו טוב. והנח לא שטיב אלא טוב נשונים ולצדיות. וזכירושלמי הביא כל הדי פסוקים הניל. וגם אי איר מנח שומע כוליהן מן הדין קרא כי לא דבר רק הוא מנח. זה תלמוד תורה. כי היא מייכס. זה כיבוד אב ואם. ודבר זה מלאכותי מתיים. זה גמילות חסדים. על האדמה. זה הצלחה שלום צין אדם לצדיו. וכנגד די דברים שנפרעין מן האדם צעובי' והקנן קיימת לעובי'. ואלו הן. עבודה כוכבים ועולות. גילוי עריות. שפיכות דמים. ולשון הרע כנגד כלם. היוולא לכו דהגמי' דילן עביא הדי פסוקים על די דברים שחשיב צמתיתין כלעיל. וגם פסוק אמרו לנדיק כי טוב וכו' והיורושלמי מציא גי' די פסוקים לדעיל. וגם פסוק כי לא דבר רק הוא מנח וכו'. ובלאו לריכא דצומ' שנת מציא הגמרא צמיתא דשטיב עס ו' דברים. ומקשה בגמי' עס ותנח דמתני' אחאי לא שטיב השכונת צהמי' וכו'. ומשני דהנך שייכין צהנך ולריך ליתן טעם כיון דכלאו שייכין הני צהנך למה שטיב מתני' דוקא אלו. לך מייחי בגמי' הדי פסוקים הניל לומר שהדי דברים ששונה צמיתא הם מוכרשים מן הפסוקים הניל לך לא שטיב רק הני די. והשאר שייכים צהנהו די אפיל. אך עדיין קשה לשמוע צמתית שלות הקן לך מייחי גם פסוק אמרו לנדיק כי טוב כו' ומה שהציא היורושלמי הפסוק כי לא דבר רק וכו' מציא ראי' על הא דשונה צמתית דמי' כנגד כולם. והאיך מוכרש זאת מן המקרא. לך מציא פסוק כי לא דבר רק וכו'. ופסוק זה כתיב צמיתא באינו דכתיב מקודם לשמור וכו' דמייכי צמית. ואחר כך כתיב הפסוק כי לא דבר רק וגו' שמונה על די דברים הניל דהיינו כי לא דבר רק הוא תית. דלויי מתחלה בפסוק הקודם כי הוא סייך. זה כיבוד אב ואם. דכתיב כבוד אב ואם למען יאריכון וגו'. ודבר זה וכו' זה גמילות חסדים. משום שאמרו חיל והמפייסן צייל צדקות. וזה כדמ' צמלת ודבר דמשונע אפילו צדור. על האדמה. זה שלום דכתיב וכתתי שלום צהנך. כי אין הארץ מתקיימת בלי שלום. ולפי' כתיב לשמור ולעשות. זה לימוד התורה. ומלא מוכח מה דמי' כנגד כולם. וזה כוונת היורושלמי ימי שמת טולבון וכו' רל גם הא דמקן צמתיתין ותלמוד תורה כנגד כלם מוכח מהדין קרא:

ב אין פוחתין לפאה מששים. פי מדרכנן: הבל לפי גודל השרדה. פי אם היחה השדה גדולה נותן ס': ולפי רוב הענינים. אם עניים מצויין נותן יותר מס': ולפי רוב הענינה. פי אם קלה השדה עשה תנוחה הרבה. וקלה עשה מעט והשדה למשל ס' אמה וכפנתון עהקלה שהתנוחה עס טובה אזי נותן לפי גודל השדה. ואם קלה השדה. ואם קלה ליתן מהקלה האחר נותן לפי רוב הענינה. וצירושלמי אמרין ריש לומר טולבון להקל. אבל ממתינח לא אחר כן. דתקן לפי גודל השדה ולפי רוב הענינים ופי' ריש לומר להיפך אם עניים מועטים נותן פחות מס'. וכן אם השדה גדולה נותן פחות מס'. ואם השדה קטנה אף שהעניים מצויין אפי' אינו נותן אלא ס' ומתנינחן לא אחר כן פי מדתקן הכל לכו גודל כו' ולפי רוב כו' דאי לריש הליל לפי השדה ולפי הענינים כו':

ג נותנין פאה מתחלת השרדה ומאמצעה. צמיתא אפירין והציאו ריש תניא צתוספתא נותן וכו'. ואם נתן וכו' ילא פי דלא תיעא שרתן פאה מתחלת השדה אבל לריך לשייר צסוף. על זה אמר ואם נתן כו' ילא דלא לריך עוד לשייר כך דעת תיק'. וריש סיל דנותן צתחלה ויש לו דין פאה אבל אינו יולא צזה ולריך לשייר צסוף. צירושלמי והציאו ריש ראשונה מהו נשמענו מן הדא כו'. פירש קמנעיא ליה לריש שלריך לשייר צסוף כשעור אם הראשונה פאה או לא. ופשים ליה מהתוספתא לדעיל דתני צה הרי זה פאה. עוד צעי עס כשעור וכו' גי' לריש קאי: ריש צעס ריש הציאו ריש גי' זה צעי אליצא דרי'. כמי' איהם לקמן: רבי יהודה אומר אם שייך קלה אחד וכו'. פי אם לא נתן מתחלה צמלוש אחד מששים אלא נתן פחות מקלם אחד כומך לו משום פאה משום המתלה עדיין לא ילא משום פאה. ואם נתן צתחלה צשלימות אינו יכול להוסיף וליתן צתורת פאה. וגם לרי' צעינן שיייר קלם אחד צמסור. ונחם לאו אפי' לא נתן צשלימות אינו נותן אלא משום הפקר. והא דקתני כומך לו משום פאה פי' שרשאי לכמוך אפי' מתלוש ולהוסיף. כן הוא מקנה היורושלמי. וזיל היורושלמי ריש צעס ריש צמסור. וזיל דפליגי אליצא דרי' דמ' שמה צמוסיף הוא צמסור ומיש ואם שייך קאי על שניהם על השדה ועל השעור. והי' ואם שייך מן השעור וגם שייך צדה צמסור אזי יכול להוסיף. ומ' אפילו צתלוש יכול להוסיף. ואם שייך קאי על השעור לצד. אבל צדה אפילו לא נשאר יכול להוסיף מן התלוש ובלצד שיהיה הקלם משלים השעור ס' צמסור. וצזה לי' עוד עס צמתיון וכו' פי' דלויצא דרי' צעי מה שנתן מתחלה אחד מששים סוף קלם אי' היה צדעמו שלא ליתן עוד ולפי' הכי יכול להוסיף או דוקא שהיה צדעמו מתחלה להוסיף. אבל אם היה צדעמו לפסוד אם שדכו אינו יכול להוסיף עוד. אף על פי ששייר קלם. כשמענו מן הדא דלמר ריש צעס ר' יוסקן לעולם מוסיף פי' דפליגי. על ר' ואמר אפי' שלא שייך קלם אחד יכול להוסיף מה אף קיימין אם צמתיון לפסוד כצד נפסרה. אלא צשאין מתכוון לפסוד פי' דרי' איירי צשאין מתכוון לפסוד ושייר קלם אחד ואפי' ריש למימד לעולם הוא מוסיף. פי' אפי' שלא שייך כיון שלא היה צדעמו לפסוד צמה שנתן אלא צדעמו ליתן עוד יכול להוסיף כמה שירכא אפילו מתלוש. אבל צמתיון